

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р **Юри Тодоров Тодоров**, катедра Архивистика и помощни исторически дисциплини, Исторически факултет на Софийски университет „Св. Климент Охридски”,

член на научното жури по конкурса за заемане на академичната длъжност **професор по 2.2 История и археология (Архивистика и документалистика)**, обявен в ДВ бр. 88 от 8.11.2011 г.,

с единствена кандидатка доц. д-р **Андриана Антонова Нейкова-Тодорова**, катедра Архивистика и помощни исторически дисциплини, Исторически факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски”

Представена е една безспорна кандидатура за заемане на академичната длъжност професор в лицето на доц. д-р Андриана Нейкова, която е добре позната сред историческата и най-вече сред професионалната архивистична колегия като изследовател, популяризатор и дългогодишен преподавател по архивистика. Имам шанса и възможността да проследявам развитието и професионалното израстване на Андриана Нейкова още от постъпването ѝ като асистент в катедрата по Архивистика и помощни исторически дисциплини. Това до голяма степен улеснява моята задача в определяне на приносите и достойнствата на кандидатката в рамките на настоящия конкурс. Нямам съавторски публикации и участия в общи изследователски проекти с нея. Приложената документация е пълна и отговаря на нормативните изисквания.

Андриана Нейкова завършва специалност История в Софийския университет „Св. Климент Охридски” през 1973 г. Тя защитава дисертация на тема „Археографски проблеми на българското възрожденско документално наследство” и придобива научната степен „доктор” през 1980 г. На основен трудов договор в Софийския университет е от 1986

г. с общ трудов стаж по специалността над 30 г. От 1992 г. е доцент по архивистика (свидетелство на ВАК №16520 от 25.05.1992 г.).

До хабилитацията си А. Нейкова дефинира параметрите на своя научно-творчески път и поставя началото на университетската си преподавателска дейност. Насочва се към фундаментални въпроси на архивната теория, археографията и приложни области на архивното познание с основна ориентация към университетското преподаване и професионалната квалификация по архивистика. Нейни изследователски дирения са представени като основни постановки и методики за архивния фонд и неговото комплектуване, описанието на архивните документи, съставянето на инвентарните описи и правилата за публикуване на архивните документи. Авторка е на студии и статии, включени в Известия на държавните архиви, Архивен преглед, и специализирани издания на ГУА при МС. През 1992 г. А. Нейкова се хабилитира със студията „Идеи и програми за издирване и публикуване на писмени извори за българската история” ГСУ – ИФ, т.84-85, с.287-325.

На международно ниво А. Нейкова участва като представител на програма Tempus в Историческия факултет и в проект по внедряването на информационните технологии в професионалното обучение по архивистика съвместно с белгийски и германски университети. Тя е член на редколегията на Известия на държавните архиви (1993 - 1996 г.), експерт към Националната агенция по образование и акредитация (1999 г), член на Специализирания научен съвет по нова и най-нова история (2003 – 2006 г.). Под нейното научно ръководство в Историческия факултет се организират и провеждат теоретични конференции, посветени на теорията, практиката и проблемите на професионалното образование по архивистика в периода от 2005 до 2011 г. Тези изяви на кандидатката са показателни за професионалните ѝ интереси, за усърдието да осигурява широка информираност по занимаващата я проблематика,

да публикува резултати от изследванията си. Трябва да се отбележи и инициативата на А. Нейкова за създаване на електронна библиотека по архивистика и документалистика, която в съвкупност представя значителна част от съвременната българска и чуждестранна архивна литература и нормативна уредба.

Не е без значение, че екипите, с които работи в Историческия факултет и в частност в катедрата по Архивистика и помощни исторически дисциплини, подкрепят нейните начинания. Откриването и акредитирането на специалността Архивистика и документалистика през учебната 2002/2003 г. не би било възможно без нейното дейно участие, професионална квалификация и научен просперитет. Осъществила е научно и методическо ръководство на трима успешно защитили своите дисертации докторанти, сред които д-р И. Аврамов, гл. асистент в кат. Архивистика и ПИД, с неговата работа върху теорията за архивния фонд, д-р Р. Цветкова, н.с. в БИА към Национална библиотека „Св.св. Кирил и Методий“, с работата ѝ върху регламента и управлението на достъпа в съвременните архиви. Доц. Нейкова е била ръководител на множество дипломни работи на студенти от магистърските програми по архивистика и е ръководител на магистърската програма „Защита на документални и архивни ресурси“ в специалност Архивистика и документалистика. Общото впечатление от преподавателската дейност на А. Нейкова е, че тя присъства солидно в различните равнища на висшето образование и в различни специалности като водеща преподавателка. Нейната нагласа е да създава нови научни полета, които да репроблематизира в своето поприще на университетски преподавател, а това е в съзвучие с университетската политиката за преподавателска и студентска мобилност. За учебната 2011/2012 година, в индивидуалния план на доц. Нейкова за СУ е предвидена аудиторната заетост от 528 учебни часа. Това обстоятелство, съобразено с интензивната ѝ изследо-

вателска работа, говори красноречиво за потенциалните възможности на кандидатката.

В посочените от обявата на конкурса за професор направления А. Нейкова трайно се вписва с преподавателската, изследователска и научно-организационната си дейност, като разширява и ускорява своята инициативност. Обогатява учебните университетски планове, предоставя публикации от фундаментален научен характер по архивистика и археография. Справката от Университетската библиотека на СУ установява въз основа на издирвания в утвърдени световни бази данни и автоматизирани библиотечни мрежи наличието на общо 26 броя нейни цитирания и 29 индексирани публикации. Представената от кандидатката авторска справка за приносния характер на трудовете е академично издържана, точна и отразява правдиво направените приноси в съответните публикации.

За участието в конкурса А. Нейкова представя внушителен списък от публикации, сред които се откроява най-новия ѝ монографичен труд. Книгата „Архиви и общество” е публикувана в първо издание през 2007 г. Авторката представя втори преработен и актуализиран вариант в ръкопис, който е предвиден за отпечатване в издателство Софи-Р. Монографията разглежда редица неразработвани до сега въпроси и в общото си впечатление носи определен полемичен заряд, който е поставен в съзвучие с модерните теми на отношението архиви – общество днес. Това прави тематиката особено актуална, като при това елегантно се демонстрира умението на авторката да намира присъствието на българските и световни класици в областта на научните архивистични изследвания и да ги доразвива в нови измерения.

В първия раздел на изследването А. Нейкова анализира архивните документи и архивите като обект на научното познание. Подчертава се началната форма на формиране на архивни сбирки още с възниква-

нето на най-древните градове и разпространението на писмеността в тях. Разглежда се също така периодът XVI-XVII, когато се събират архиви с публично значение, като по време на прехода от Средновековието към Новото време и индустриалното общество се поставят основите на архивното законодателство. Създават се национални архивни учреждения в отделните европейски държави, регламентира се и предаването в тях на исторически ценните документи, свързани с дейността на държавните институции. Авторката разглежда също така документите като социален феномен в историческото развитие на обществото и отбелязва, че първите писмени документи оформят началото на датиранията история на човечеството. Езикът и съставянето на различните видове документи се представя като семиотична система, дават се сведения за различните видове писменост в историята на цивилизациите, от пиктограмата до последните документи на електронни носители. Изясняват се структурата, функциите и архивирането на документите. Обяснена е и системата на организация на Държавния архивен фонд в България, впоследствие на Националния архивен фонд, както и организациите на управление: Главно управление на архивите при МС, Държавна агенция архиви, Централен държавен архив, Централен военен архив, териториалните архивни дирекции, ведомствените архиви с постоянен състав на документите. Разгледани са и методологичните аспекти на научната дисциплина Архивология. Подчертава се появата на първите архиви и архивисти във Франция, Италия, Германия, Русия и т.н. както и мястото на създаването на тази дисциплина в България и особено делото на проф. Иван Дуйчев.

Във втория раздел от монографията А. Нейкова разглежда архивите като индикатор на държавността, а именно архивите на древните цивилизации в Месопотамия, Египет, Китай, Индия, Древна Гърция, Древен Рим, християнската цивилизация, Средновековна Европа, фор-

мирането на владетелските архиви, архива на Римската църква, градските архиви, институционализирането и организацията на националните архиви и т.н. Трябва да се подчертае интердисциплинността на изследването, което няма аналог до сега в областта на българската а и световната научна литература по архивистика. Несъмнено съвременният етап от развитието на научните изследвания е повлиян от процеса на интегриране на научните области и възникването на нови направления. В този смисъл архивознанието не прави изключение - от немското „Archivwissenschaft“ до съвременните термини „Архивистика“, „Архивно изворознание“, „Архивология“ и т.н. Авторката представя тук една завършена концепция за генезиса и еволюцията на архивите, както в научен така и в организационен аспект, и защитава тезата за възприемане на стратегията за трансформиране на националните архивни фондове в информационни ресурси не само с национално но и с международно значение.

Третият раздел от изследването е посветен на историята и организацията на българските архиви. Новото тук е открояването на националната им специфика и традиции, както и обвързването на промените в държавно-политическата система с организацията и развитието на архивите. В последния четвърти раздел от книгата са разгледани архивите и професията архивист в информационното, мрежовото общество, така според М. Кастелс. Изкушен съм на това място да вметна забележка, която интуитивно се натрапва от намеренията на авторката да обвърже модела на новата информационно-технологична парадигма с професионалното образование по архивистика. Етапът на началната автоматизация в архивите, 50-те години от миналия век, е известен с тезата, че „архивистът трябва да бъде програмист“. Мрежовото общество ни подсказва, че „бъдещето на архивите е електронно“. Несъмнено концепцията на авторката отразява тази еволюция в мисленето, което

ми дава право да подкрепя нейната теза за „технологичната изостаналост на държавните архиви” у нас.

А. Нейкова дефинира приоритетите в дейността на българските архиви по един компетентен и недвусмислен начин. Това става на базата на коментар върху международните стандарти в архивите (Международния стандарт за архивно описание ISAD, Интернет стандартът за архивно описание EAD, стандартът на Международната организация по стандартизация ISO 15489, Моделните изисквания за управлението на електронни документи MoReq). Анализът е обвързани с най-новите нормативни документи в България. Стига се до заключението, че архивните описания изискват прилагането на йерархичен модел (подобно на стандарта MARC за библиографски описания) и че класификационните единици фонд, архивна единица, документ трябва позволяват контекстуалното обвързване на документите. В този смисъл, прилагането на изложените от А. Нейкова принципи, биха позволили технологичното осъвременяване на българските архиви и включването им в единната цифрова библиотека за културното и историческото наследство на Европа (според стратегическия проект Европейска за периода 2011-2015 г.). Това определено поставя трудът на кандидатката на нивото на една глобална стратегия, разработена с интердисциплинни средства, която обвързва традициите с новата технологична парадигма на мрежовото общество, а това, според мен, представлява централен приносен момент в работата на А. Нейкова.

Статиите и изследванията в пълната си съвкупност, представени за конкурса, допълват впечатлението за сериозен изследовател, съсредоточен в конкретиката на професионалната си област. Те се развиват с необходимата последователност и нарастваща компетентност, като същевременно създават усещането за реализиране на една културна мисия. Трябва да се споменат и приносите на А. Нейкова в областта на

археографията, които се открояват при задълбочено изследване на нейната научно-публикационна дейност. Те напълно кореспондират с архивната практика като методически инструмент и начин на подготовка на документални публикации. Тези намерения са демонстрирани от авторката в публикациите: Петър Мутафчиев и идеята за „*Monumenta Bulgariae Historica*”. ИДА, 1993, кн.66, с. 5-24, *Die Monumenta Germaniae Historica und die Editionstätigkeit in Bulgarien. Germanica. Jahrbuch für deutschlandkundliche Studien. 5. Jg., 1998, S.219-234*, Документални свидетелства за дейността на проф. Иван Шишманов като археограф. ИДА, 1994, кн.67, с.337-347, основаващи се на новооткрити документални свидетелства от съответните архивни фондове.

Научните и учебно-методическите приноси на доц. А. Нейкова, демонстрирани в нейните публикации в областта на документалистиката, архивистиката и археографията, могат да се обобщят както следва:

- Разкрити са и са описани архивите и архивните институции в тяхното историческо развитие и ролята им в трансформацията на съвременното информационно общество.
- Изведена е ролята на съвременния архив като средище за съхранение и популяризиране на културно-историческото наследство в национален и европейски мащаб в кореспонденция със стандарти и нормативни документи.
- Създадена е авторска конструкция и е основана школа от последователи за стратегията на професионалното образование по архивистика и документалистика заедно с подходящата основа за развитие на дисциплините в съответните университетски курсове.
- Научната продукция на кандидатката дава пълна представа за актуалното състояние на архивистичната наука и разкрива перспективите на нейното развитие в един дългосрочен период.

Изброените качества на кандидатката, заедно с представените по-горе научни и методически приноси, както и цялостното ѝ научно творчество и работа на преподавател, ми дават основание да дам моята **положителна** оценка и да предложа избирането на **доц. д-р Андриана Антонова Нейкова-Тодорова** на академична длъжност **професор по Архивистика и документалистика в професионално направление 2.2. История и археология** в катедра Архивистика и помощни исторически дисциплини на Историческия факултет при Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

София, 14.02.2012 г.

доц. д-р Юрий Тодоров